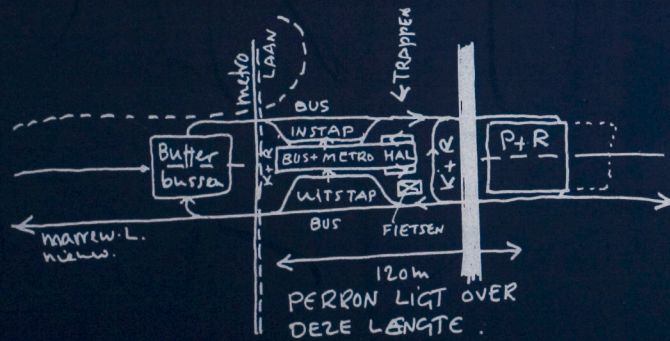

Carel Weeber

Hoogleraar architectonisch ontwerpen

Leen van Duin

794186

2147410

Red. 2003

CAREL WEEBER
HOGLERAAR ARCHITECTONISCH ONTWERPEN

Carel Weeber

Duin_red_2003

Uitgave Publicatiebureau Bouwkunde
Faculteit Bouwkunde, Technische Universiteit Delft
Berlageweg 1, 2628 CR Delft, telefoon (015) 2784737
Typewerk Annemieke Bal-Sanders
Lay-out Henk Berkman
Foto's Fotografische Dienst Bouwkunde
Omslag 'Architectenkrabbel' van Carel Weeber (Metrostations Spijkenisse 1985)
Druk Sieca Repro

Cip-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
Duin, L. van
Carel Weeber, hoogleraar architectonisch ontwerpen – Delft: Publicatieburo
ISBN 90-5269-307-2
Trefw.: bouwkunst; vormgeving

Copyright © 2003 L. van Duin

Niets van deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Carel Weeber

Hoogleraar architectonisch ontwerpen

Leen van Duin

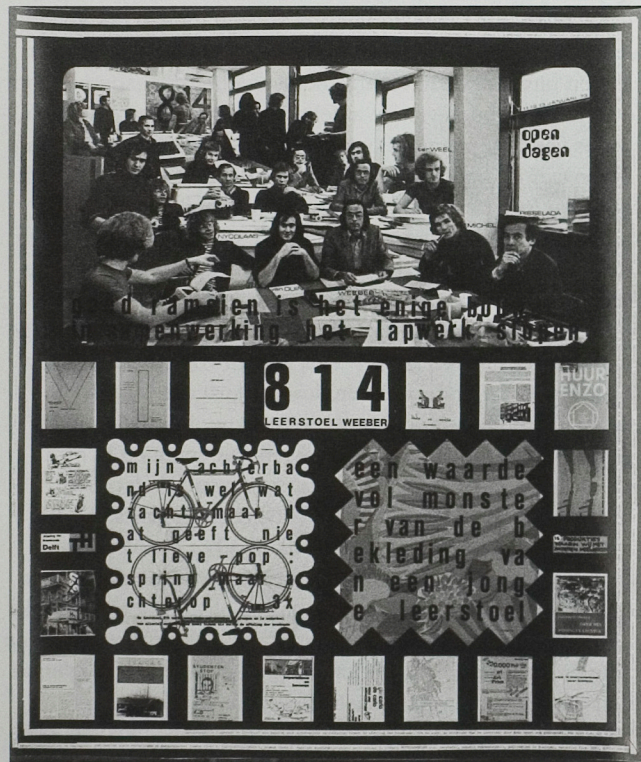
Rede uitgesproken bij het afscheid van prof.ir. C.J.M. Weeber als hoogleraar architectonisch ontwerpen aan de Faculteit Bouwkunde van de Technische Universiteit Delft op 13 juni 2003.

De organisatie van bv. stations ligt voor een groot deel vast, d.w.z. de hoogte en breedte van de viaducten, lengte en breedte van trappen, roltrap en lift-schacht. Het ontwerpwerk bestaat dus, naast de uitwerking van het functionele schema, vooral uit de vormgeving van de onderdelen en het geheel (...).

Het snel doorzien van de kern van het programma van eisen en het in het gebeugen opsporen van een bruikbare typologie die ook aansluit op de locatie is daarbij een beslissende stap: de rest is verfijning en controle'.

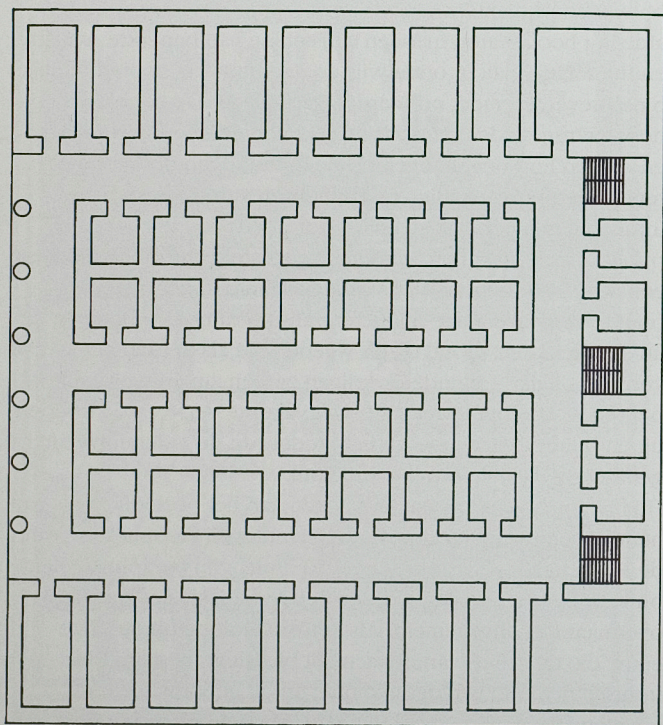
Carel Weeber (1985)

1 In het roerige studiejaar '69/'70 maak ik kennis met Carel Weeber. Terwijl hij meewerkt aan de opera Reconstructie, zit ik als student in de werkgroep 'reconstructie' en wil Weebers advies over onderwijsvernieuwingen. Hij zegt zoiets als: 'Werk zo gemakkelijk mogelijk en houd je voorstellen eenvoudig, regelmatig en als het even kan symmetrisch'. Daarmee wijst hij me op het belang van doelmatig en economisch met je tijd omgaan en, misschien onbedoeld, op het gedachtegoed van Durand, die met zijn veelbesproken combinatieleer een ordeningsprincipe ontwikkelde om ruimtelijke en materiële onderdelen los van hun context samen te voegen tot een bouwwerk. Weeber maakt in dat jaar deel uit van een interim bestuur, dat besluiten uitvoert die in de algemene afdelingsvergadering door alle aanwezige leden van de afdeling – personeel en studenten – op basis van 'one-man-one-vote' worden genomen. Hij is dan al zeven jaar in dienst van de TH Delft, doceert architectonisch ontwerpen, maar zijn taak ligt nergens vast. Allang voor het World Wide Web is uitgevonden creëert Weeber zijn eigen ruimte door behendig te manoeuvreren binnen de toenmalige hiërarchische bestuursstructuur – de facultaire onderwijs- en onderzoeksprogramma's worden bepaald in een besloten hooglerarenvergadering – tegelijk zet hij zich in voor verandering van onderwijs en onderzoek en daarom juist ook van het bestuur waar dat geen ruimte laat voor onderwijsexperimenten. Hij speelt een bemiddelende rol tussen studenten en hoogleraren tot op 9 mei 1969 de bestuursvorm van de faculteit op radicaal andere leest wordt geschoeid. In de kortstondige periode van directe democratie wordt Weeber vanwege zijn didactische kwaliteiten en op grond van zijn winnende Prix de Rome ontwerp en het Wereldtentoonstellingspaviljoen in Osaka dat hij samen met Bakema ontwierp, in 1970 door de algemene afdelingsvergadering voorgedragen en benoemd als hoogleraar. Vanuit die positie maakt hij zich sterk voor allerlei vormen van alternatief onderwijs en werpt zich daarnaast met veel optimisme, energie en vooral ook ironie op het ontwerpen van bestuurlijke structuren. De Wet Universitaire Bestuurshervorming heeft inmiddels alweer de directe vorm van democratie

Staf van de leerstoel Weeber in 1973, van links naar rechts Paul ter Weel, Jaques Nycolaas, Leen van Duin, Carel Weeber, Han Michel en Max Risselada

vervangen. Vakgroepen, werkgroepen, adviescommissies, adhoc commissies en andere overlegorganen zien het licht en verdwijnen na verloop van tijd ook weer met evenveel gemak. Anders dan alle andere hoogleraren die een hoodschap met een grote B naar voren brengen, presenteert Weeber op de Open Dagen van de TH Delft in 1973 zijn nog jonge leerstoel door sec te verwijzen naar twintig commissies waar hij actief bij betrokken is. Op een affiche met een zich herhalende foto van zijn kleine staf wekt hij de suggestie dat al deze activiteiten een enorme impact op het onderwijs en onderzoek hebben. Als hij in 1975 decaan van de afdeling wordt strandt hij al snel op wat de profielenkwestie is gaan heten. Ook dan kent de afdeling hoogleraren met een aanstelling van beperkte omvang en duur. Hun taak in onderwijs en onderzoek is nooit duidelijk omschreven en moet nu worden vastgelegd. De betrokken hoogleraren vinden dit onwenselijk, noemen het onmenselijk en richten hun ongenoegen op de in hun ogen doorgeslagen regelarij en bureaucratie. 'Geen mensen van vlees en bloed inruilen tegen een pak stencils', is hun protest, ze zoeken de publiciteit en beginnen, eindelijk aangestoken door de tijdgeest, een actie voor behoud van veelkleurigheid in het onderwijs (niet te verwarren met 'multiculturalisme' anno 2003), tegen de faculteitsraad en vooral tegen Weeber, die als decaan het kwaad verpersoonlijkt. Uiteindelijk krijgen zij hun zin en worden herbenoemd. Weeber loopt zoals wel vaker te ver voor de troepen uit en houdt vast aan de op het model van de radenuniversiteit gebaseerde besluitvormingsstructuur. Hij lijkt net zoveel plezier te beleven aan het beëindigen als aan het oprichten van instituties. Zo neemt hij bij de opheffing van de Projectraad, waar in de jaren '70 onder zijn paraplu allerlei onderwijsexperimenten worden gebundeld, afstand van de overmaat aan engagement. Als een archeoloog uit de 21ste eeuw die de ruïnes van de faculteit blootlegt beschrijft hij ironisch het eind van de revolutie: 'In dit gebouw leefden, omgeven door Technocraten (1910-2010) de Projectraders (1970-1980). Eindelijk is men erin geslaagd resten uit de Progressieve Tolerantie (1965-1975) terug te vinden. Na 1975

Archeologische resten van de TU-Delft volgens Carel Weeber

verstoorden maatschappelijke ontwikkelingen het vruchtbare klimaat voor alternatief onderwijs en onderzoek, waardoor deze periode slechts van korte duur was'. Hoe verstard de bestuursstructuur is illustreert Weeber met een ontwerp van verbluffende helderheid: een rationele en zakelijke plattegrond die de versplintering en hokjesmentaliteit van de universiteit genadeloos belicht.

Het is tijd om een nieuwe weg in te slaan. Weeber concentreert zijn vernieuwingsdrang op de regels en wetten van het vak zelf. Hij laat zich met zonnebril en Porche door een glossy interviewen, start een architectenbureau en sprint de jaren '80 in. Het zijn gouden tijden, overheid en bedrijfsleven nemen talrijke initiatieven om de Nederlandse architectuur weer op de kaart te zetten. Grote budgetten worden vrij gemaakt om jonge architecten op weg te helpen in het vrije beroep. Een omvangrijke culturele industrie bloeit op met prijzen, openingen, discussiebijeenkomsten en symposia, tentoonstellingen, boeken en evenementen, allemaal van dichtbij gevolgd door de media en van commentaar voorzien door de architectuurtijdschriften. Weeber haakt hier vanuit de Rotterdamse Kunststichting direct op in en trekt tal van discussies naar zich toe. Terugblikkend zou je kunnen zeggen dat het informatietijdperk zijn intrede doet en met een ogenschijnlijke verschuiving naar vakinhoud ook in de architectuur het 'poldermodel' wordt ingevoerd om tenslotte door te schieten in de volledige versmelting van disciplines – van filosofie tot videoclip – en een exotisch stijlecclectisme. Uiteraard loopt Weeber voorop en vertaalt de nieuwe inzichten over het vak in een pleidooi voor gedecentraliseerde, lichtvoetige organisatie- en omgangsvormen. Aan de faculteit richt hij halverwege de jaren '80 met een knipoog naar OMA PA – Partij voor Architectuur – op, en laat naar het manifest van De 8 bij het Rotterdamse collectief 'Hard Werken' een pamflet drukken, dat stelling neemt tegen de uit zijn krachten gegroeide universitaire bureaucratie, de op vakbondsleest geïnstitutionaliseerde commissies, overbodig overleg en de algehele sfeer van middelmatigheid. Delft moet weer de belangrijkste architectuurschool van Nederland worden. De TH Delft heet vanaf 1986

Technische Universiteit, de afdeling, nu faculteit genoemd, moet haar universitaire aanspraken waarmaken. Weeber pleit voor herwaardering van het architectonisch ontwerpen en architectuuronderzoek en neemt halverwege de jaren '80 het initiatief voor een vervolgopleiding architectuur voor afgestudeerden aan TU's: het Durand Instituut. Juist door de lichte organisatievorm komt dit initiatief niet van de grond en wordt later door anderen overgenomen: het Berlage Instituut.

In zijn onstuimige carrière bij Bouwkunde, van afdeling tot faculteit, groeit Weeber uit tot een markante persoonlijkheid die de toon aangeeft in discussies over het architectuuronderwijs in Nederland. Op grond van zijn verdiensten voor Bouwkunde en zijn brede maatschappelijke activiteiten wordt aan Weeber in 1995 op voorstel van de faculteit een Koninklijke onderscheiding toegekend.

Aan Weeber's bestuurlijke experimenten ligt een diepe onvrede met het normatieve Nederlandse architectuuronderwijs ten grondslag, zoals hij zelf als student aan den lijve had ervaren. 'Van meet af aan wist ik dat je bij de ene hoogleraar absoluut geen platte daken mocht ontwerpen, en dat je bij de andere beslist niet met een pannendak kon aankomen', zegt hij keer op keer. In 'Schiet de opleiding tot architect aan de afdeling Bouwkunde allang te kort' (1967), neemt hij hier krachtig afstand van en levert de schets voor een andere faculteit, die nu bij zijn vertrek gerealiseerd lijkt.

Met alle bestuurlijke veranderingen is de disciplinaire verkokering doorbroken, maar ook de weg vrijgemaakt voor een nieuwe bestuurlijke categorie, het management, dat zich in vrijwel alle sectoren van het maatschappelijk leven heeft genesteld. Terwijl voor Weeber bestuurlijke vernieuwingen altijd inhoudelijk gemotiveerd zijn, worden deze anno 2003 hoofdzakelijk ingegeven door eisen van efficiency en rendement.

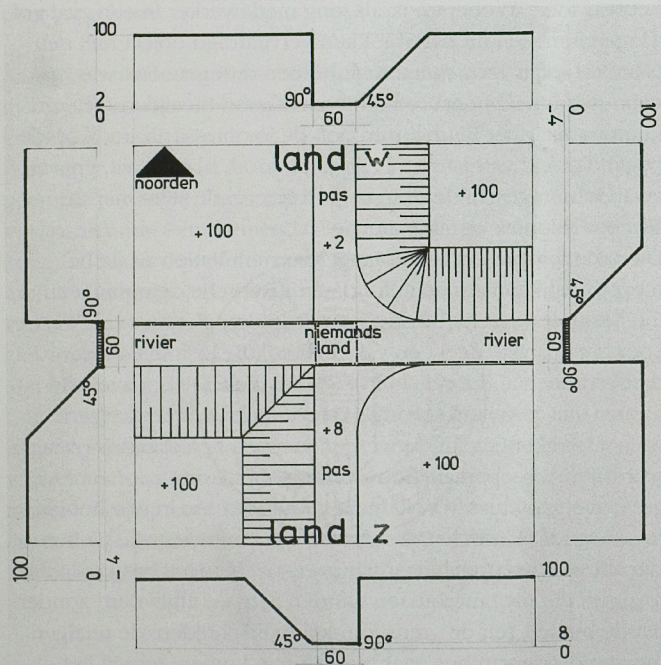
2 Ondanks de bestuurlijke vernieuwing is het architectuuronderwijs lang onveranderd gebleven. Berlage had de Nederlandse architectuur gered uit de verwarring van het fin de siècle, Grandpré Molière van de antichrist en Van den Broek van de knellende band van de traditie, maar het onderwijs ademt begin jaren '70 nog altijd de geest van de negentiende eeuwse academie waarop politieke en culturele vernieuwingen geen invloed hebben. Zo wordt de laatste grote ontwerp oefening vóór het afstudeerproject geclaimd door een groep docenten die vanwege hun achterhaalde studieopgaven en didactiek na de democratisering beter het veld had kunnen ruimen. Weeber infiltreert in deze behoudende, door hem 'Haags' genoemde groep, met een experimentele opgave waarin het architectonisch ontwerpen heel anders benaderd wordt. Waarschijnlijk is het niet meer voor te stellen hoe provocerend het was toen Weeber en ik als jong medewerker in een zaal vol 'Hagenaren' een uit balsablokken vervaardigd object met een grondvlak van 1 x 1 meter naar binnen droegen. Het was opgebouwd uit elementaire vormen, waarvan de zijden met een knipoog naar het Bauhaus en ook de 'montessorischool' op de begane grond van Luning Prak, geel, rood, blauw, wit, grijs en zwart waren geschilderd. In de verbijsterende stilte merkte Weeber laconiek op: 'De situatie!'

Dit onderwijsproject is niet langer een simulatie van de beroepspraktijk, maar een autonome didactische oefening, een intellectuele exercitie. Ontwerpen is in de opvatting van Weeber voor het grootste deel een vaardigheid, die je je net als koordansen alleen al doende kunt eigen maken. De opgave is in termen van 'problem solving' geformuleerd en eerder gericht op het berekenen dan ontwerpen van een oplossing. Gevraagd wordt om een optimale bouwkundige oplossing voor een grensovergang tussen twee gefingeerde landen in een hoogst merkwaardig landschap ter plaatse van een rivier, die na tien jaar zal worden opgeheven. De grensovergang is bestemd voor reizigers die met autobussen worden aan- en afgevoerd zonder dat de bussen zelf de grens kunnen overschrijden, de reizigers moeten droog van bus naar bus kunnen komen, terwijl het

Zwart-wit onderwijs

Situatietekening grensovergang

's nachts altijd regent. De reizigerstroom uit beide landen is gelijk, 1000 personen per uur, het oponthoud aan de grens mag maximaal 45 minuten bedragen. Op de grens vindt een normale paspoort- en bagagecontrole plaats, met één restrictie: in land W is uitsluitend witte kleding toegestaan, terwijl in land Z uitsluitend zwart geoorloofd is. Verkleden is noodzakelijk, tijdens het verkleden verandert men ook nog eens van maat: de witten zijn twee keer zo groot als de zwarten. Bij de beoordeling geldt maar één criterium, dat van functionele en constructieve doelmatigheid. Alles is gericht op het ontwikkelen van een functionele organisatie en het omzetten daarvan in een ruimtelijke en materiële constructie. Of, om met de woorden van Weeber te spreken, 'Ontwerpen is gewoon het ordenen van materiaal, wat je kunt doen los van de maatschappelijke context en zonder rekening te houden met precedënten'.

Uit deze opgave spreekt een bijna jongensachtig plezier in ontwerpen, waarbij de maatschappelijke realiteit teruggebracht wordt tot een ingenieuze puzzel. Als docent weet Weeber dit plezier over te dragen door zijn onuitputtelijke vermogen tot constructieve, trefzekere oplossingen voor complexe problemen. Alle verhalen over architectuur vindt hij eigenlijk alleen maar overspannen, zwaarmoedig, zonder lol. Juist in de didactiek van het vak, het procesmatig leren denken en beslissen, werkt zijn houding optimaal. Omdat de arbeidsdeling ook in het ontwerpproces steeds gedifferentieerder wordt, moet er voortdurend in wisselende configuraties worden samengewerkt in de beroepspraktijk, dus ook in het onderwijs. Tegelijkertijd is de maatschappij alleen maar competitiever geworden. Competitie en flexibele samenwerking weet Weeber in zijn onderwijs te verenigen. Om met een groep studenten in een arbeidsdelig proces te kunnen samenwerken is een analytische werkwijze voorwaarde. In het spoor van de functionalist pur sang, Hannes Meyer, deelt Weeber het ontwerpproces bij deze opgave methodisch in: allereerst een functionele analyse (iedere student geeft de ruimtelijke en materiële opbouw van een aantal onderdelen diagrammatisch weer, en wisselt zijn gegevens uit met anderen), dan een schetsweek (iedere student

presenteert een mogelijke samenhang tussen de onderdelen op compacte en gestandaardiseerde wijze), vervolgens de selectie van het beste voorstel door de hele groep, en tenslotte de architectonische en constructieve uitwerking daarvan door steeds drie studenten gezamenlijk. Uiteindelijk weet niemand meer wie het ontwerp precies heeft gemaakt, terwijl iedereen wel het gevoel heeft dat het zijn eigen plan is.

In dit proces is Weeber de coach die de verblufte studenten laat zien hoe snel je tussen concept en het kleinste detail heen en weer kunt bewegen. Natuurlijk geeft hij als geboren docent zijn studenten praktische aanwijzingen. Een paar voorbeelden: 'Het ontwerpproces is geen lineair proces maar een netwerk met meerdere ingangen waar je op verschillende manieren door heen kunt. Zorg ervoor dat iedere stap of beslissing gebaseerd is op gegevens die je kent, en dat je weet wat als vast kan worden verondersteld, en wat door nader te onderzoeken factoren in de loop van het ontwerpproces eventueel herzien kan worden', of: 'Breng alle onderdelen van de opgave voortdurend tot een gelijk niveau van ontwikkeling. Probeer zoveel mogelijk de consequenties van beslissingen te overzien en voorkom dat je in je eigen plan moet verbouwen. Leg daarbij ontwerpbeslissingen methodisch vast en stel het op schaal tekenen zo lang mogelijk uit, omdat dit tijdrovend is. Denk van groot naar klein en omgekeerd en vorm zo mogelijk ontwerpstromen door de schalen heen. Als je met het geheel vastloopt kun je zo toch nog een onderdeel uitwerken'. Uit deze aanpak spreekt vertrouwen in een algemene ontwerpmethode die haaks staat op het idee van ontwerpen als persoonlijke expressie.

Met uitzondering van dit experiment halverwege de jaren '70 bemoeit Weeber zich niet meer met de reguliere ontwerpoeffeningen en concentreert hij zich op de begeleiding van afstudeerprojecten. Zijn afstudeerders – meer dan zeshonderd over de jaren heen – kan hij direct betrekken bij verschuivingen in zijn eigen interesses en referentiekaders, die van het functionalisme, rationalisme, postmodernisme en last but not least de

mediale cultuur van de jaren '90, waarin alles draait om 'image' en de Nederlandse architect in het spoor van 'Remco Haas' in steeds hoger tempo van top naar top springt. Hij doet dit niet om zijn eigen architectuuropvattingen op te dringen of, om met zijn leermeester professor Van den Broek te spreken, een bouwwerk of architect in een bepaald hokje te plaatsen, maar om studenten te leren de voorwaarden voor hun werk onder woorden te brengen en zich een weg te banen uit het doolhof van verhalen naar de praktijk van het bouwen zelf.

Weeber wil mensen opleiden die overal in het bouwproces van de toekomst kunnen functioneren. Zijn optimisme is na veertig jaar onderwijs nog even groot. Hij ziet architectuurstudenten denk ik als hybride vakmensen in spé, die zakelijk en realistisch moeten kunnen inspelen op onvoorspelbare veranderingen in proces en product. Zij moeten radicaal en analytisch zijn, maar ook flexibel en creatief met de stroom van digitalisering, mobiliteit en globalisering kunnen meebewegen. Of Weeber nog mogelijkheden ziet voor de architectuur als zelfstandige discipline is daarbij nog maar de vraag.

3 Die mogelijkheden ziet hij zeker wel voor de didactiek en hij pakt zijn kans als de faculteit onder druk van bezuinigingen eind jaren '80 dreigt te worden opgeheven. Zijn panacee: de Faculteit Bouwkunde wordt een technische wetenschappelijke ontwerpopleiding, in het curriculum is geen ruimte meer voor losse vakken van gespecialiseerde professionals. Net als vóór de democratisering valt in een besloten hoogleraarvergadering de beslissing om aan de faculteit Probleem Gestuurd Onderwijs (PGO) in te voeren: studenten werken in kleine onderwijsgroepen multidisciplinair aan problemen die door docenten zijn geformuleerd. Door middel van PGO zou het overvolle onderwijsprogramma met wetenschapsgebieden die onvoldoende op elkaar aansluiten ingrijpend worden gesaneerd. Het zou bovendien bouwkundig ingenieurs opleveren die beter zijn toegesneden op de nieuwste ontwikkelingen in de bouwpraktijk.

Het betekent voor iedereen een radicale verandering. De docenten kunnen niet langer individueel hun onderwijs voorstruc-
tureren: hoorcolleges en werkgroepen worden afgeschaft en
vervangen door de onderwijsgroep. Studenten moeten door
zelfwerkzaamheid kennis verwerven uit literatuur. Het leerpro-
ces wordt zo omgedraaid, de kennisverwervende student staat
centraal en de docent moet alleen nog mogelijkheden aanrei-
ken. Eigenlijk is het niet veel anders dan waar de studenten ten
tijde van de democratisering om vroegen. Toch is het verzet
tegen PGO onder studenten en docenten enorm. Net als in de
jaren '60 bemiddelt Weeber tussen staf en studenten en werpt
zich op de uitwerking van onderwijskundige structuren.

Een wisselend web van blok- en modulegroepen, blokcoör-
dinatoren, vakreferenten, studentenoverlegorganen, jaarplan-
ningsgroepen, jaarcoördinatoren, begeleidings- implementatie-
literatuur- en toetsbeoordelingscommissies ziet het licht en
verdwijnt na verloop van tijd ook weer met evenveel gemak.
Iedereen vergadert zich suf. Met een zogeheten blokboek als
spoorboekje in de hand kan een student zijn studietraject uit-
zetten. Weeber voelt zich als een vis in het water binnen deze
hybride onderwijskundige structuur en werkt met van buiten
de faculteit ingehuurde vakdidactici aan de ontwikkeling van
nieuwe instrumenten om de opbouw van het onderwijspro-
gramma en voortgang van studietrajecten te meten: gespecifi-
ceerde leerdoelen met bijbehorende kerncompetenties.

Daarmee wordt meteen de spanning die het PGO in zich
draagt zichtbaar. De faculteit moet leerdoelen formuleren die
corresponderen met door externe instanties vastgelegde eind-
termen, terwijl studenten nu net zelf leerdoelen moeten leren
formuleren. Omdat uit een probleem niet logischerwijze studie-
activiteiten volgen die voor de opleiding tot bouwkundig inge-
nieur van belang zijn kunnen studiepaden sterk uiteenlopen.

Weeber zelf geeft hiervan in één van zijn kolleges een mooi
voorbeeld : 'Iemand heeft overdag in zijn kamer behoefte aan
beter licht bij het schrijven van brieven. Hij vermoedt dat een
architect hier een antwoord op heeft. De architect adviseert

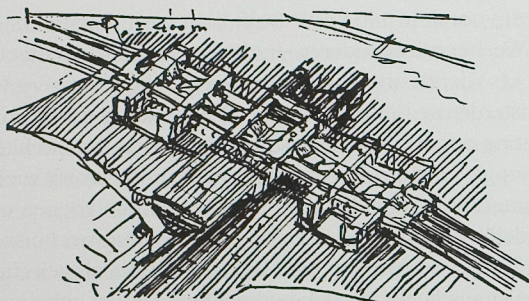
hem om zijn stoel te verplaatsen in de richting van het raam.
Na enige tijd wordt de architect weer geroepen, omdat zijn
opdrachtgever vindt dat hij opnieuw te weinig ziet. De architect
adviseert hem nu het raam te vergroten. Dit gebeurt, maar het
helpt niets, de persoon blijkt achteraf kippig te zijn. Beter had
hij al de eerste keer naar de oogarts kunnen gaan. Een verande-
ring van de ruimtelijke organisatie van de omgeving bleek niet
bij te dragen aan de oplossing van zijn doel: het beter kunnen
zien van een geschreven tekst. Intussen zit de opdrachtgever
met een bril, te veel licht op zijn papier en koude voeten omdat
door het vergrootte glasvlak veel warmte verloren gaat. Ook
ondervindt hij last van de overburen die voor zijn gevoel nu te
gemakkelijk zien dat hij weer een brief zit te schrijven. Zelf
wordt hij nu steeds afgeleid door het ruimere uitzicht op zijn
overbuurvrouw. Door schade en schande wijs geworden laat hij
niet meteen weer een architect komen. Hij vindt dat hij kan kie-
zen tussen de verwarming hoger zetten, warme sokken, zijn
stoel op de oude plaats zetten en gordijnen kopen. Dat laatste,
de gordijnen, lijkt hem het meest effectief: het wordt weer
warmer in zijn kamer en ook is het licht weer geregeld, zijn
overburen is hij kwijt en hij hoeft zijn stoel niet opnieuw te ver-
zetten. Maar hij houdt niet van gordijnen, zijn kamer is er niet
op ingericht, hij houdt van kaal, wit en helder. Hij besluit de
architect weer te laten komen voordat hij wat doet. Die, ook
wijzer geworden, stuurt zijn opdrachtgever eerst naar de huis-
arts om er zeker van te zijn dat die koude voeten geen andere
oorzaak hebben. Dit blijkt niet het geval. De architect, een
milieuvriendelijke man, heeft er echter moeite mee dat de ver-
warming hoger moet en stelt voor de kamer te verkleinen'.
Uit deze casus leidt Weeber af dat er niet bij voorbaat bouw-
kundige studies nodig zijn om een probleem op te lossen en
dat het nog een hele kunst is om een onderwijsgroep zo'n rich-
ting op te sturen. Daar is een geschoolde tutor voor nodig, die
het leerproces van studenten in goede banen leidt. Dit doet hij
niet door van A tot Z te vertellen wat studenten moeten doen,
maar door hun activiteiten te observeren en advies te geven. De
tutor is dus stimulator van het leer- en samenwerkingsproces en

levert geen inhoudelijke bijdragen. Wel let hij erop dat elk vakgebied voldoende tot zijn recht komt en maakt daarbij gebruik van de 'zevensprong', een gestandaardiseerde aanpak van een probleem. Deze loopt van het 'formuleren van een oplossingsrichting', via het 'kiezen van leermiddelen' tot het 'rapporteren over het geleerde'. Een mooi plan, maar na tien jaar is de faculteit het experiment met gesprekleiders, notulisten, tutoren, inhoudsdeskundigen, etc., etc., zat. Het moet weer anders en Weeber, inmiddels opleidingsdirecteur, legt het initiatief voor de verandering bij een groep 'jonge medewerkers'. Zij grijpen op zijn vraag naar een opzet voor een nieuw Bachelor / Masterprogramma tot zijn verbazing terug op didactische principes van nog voor de democratisering: disciplinair gescheiden lijnprogramma's in de vorm van collegereeksen, thematische oefeningen om rond de verschillende wetenschapsgebieden vaardigheden op te bouwen, en een in omvang beperkte hoeveelheid ontwerp onderwijs. Terwijl Weeber als student nog met potlood en waterverf tekeningen maakte van antieke gebouwen, kan een student nu in de Bachelorfase zelfs niet de illusie koesteren met architectonisch ontwerpen bezig te zijn. Maar voor zover hij nog aan ontwerpen toekomt mag hij wel maken wat hij wil.

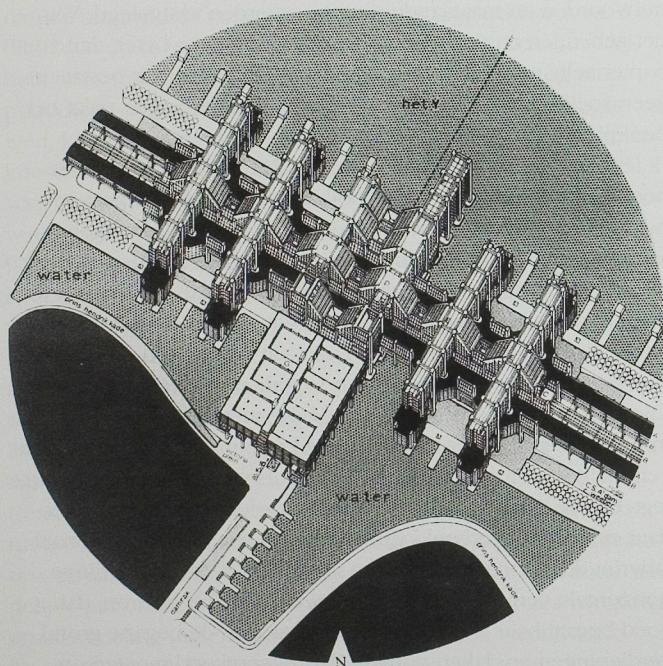
Ik heb in grote lijnen proberen te schetsen hoe bestuurlijke structuren, vakinhoudelijke opvattingen en didactische inzichten verschenen en verdwenen in de loop van Weebers veertigjarige loopbaan aan de TU Delft. Op dit moment worden alle kaarten gezet op de Masterfase. Daarin zou onderwijs en onderzoek stevig met elkaar verbonden worden in wat 'Research by Design' is gaan heten. Misschien dat daarin zichtbaar wordt wat Weeber altijd heeft gewild: de universiteit als intellectueel centrum, waar staf en studenten zich richten op programmatische, ruimtelijke en technische mogelijkheden van nieuwe architecturen, en samen radicaal en analytisch zoeken naar duurzame stedelijke patronen. Ook de beoogde internationale samenwerking en uitwisseling tussen architectuurscholen, een wereldwijde 'free movement', ligt helemaal in Weebers lijn. In zijn woorden: 'De geest moet waaien'.

4 Al voor ik in 1967 naar Delft kom weet ik dat ik bij Weeber wil afstuderen. In de Groene Amsterdammer heb ik J.J. Vriens artikel gelezen over Weebers ontwerp voor het Amsterdamse Centraal Station (Prix de Rome 1966) en bewondering opgevat voor diens benadering van een architectonische opgave: een complex informatieaanbod wordt snel en lenig omgezet in bouwkundige vormen die zich voegen naar het stedelijk weefsel en wisselende functies kunnen huisvesten. Vooral Weeber's opvatting over het denkproces als selectiemechanisme spreekt tot mijn verbeelding. Uit het geheugen selecteer je voorbeelden, en in een proces van kwalitatieve vergelijking van precedentes en kwantitatieve classificatie van functionele en constructieve elementen kom je tot bruikbare oplossingen die in 'architectenkrabbels' – snelle schetsen met trefwoorden en maataanduidingen – worden vastgelegd. Was het geheugen en dus het voorstellingsvermogen beter, dan zou papier zelfs geheel overbodig zijn. In Weeber optiek bestaat er geen sneller medium dan de hersenen, het geheugen volgt het denkproces op de voet.

Ik leer hem kennen als een geduldig docent, maar zijn geest heeft altijd haast. Lang voor Koolhaas in *S,M,L,XL* de gesteldheid van de hedendaagse architectonische cultuur kernachtig samenvat in de term 'snelheid', brengt Weeber die al in de praktijk. Vanaf de opgave tot aan het concept, vanaf het concept tot aan het product, vanaf de ene opdracht tot aan de volgende, werkt hij in steeds hoger tempo aan zijn ontwerpen en probeert zo de verschuiving van (culturele) kwaliteit naar (economische) kwantiteit die de informatietechnologie met zich meebrengt ook in zijn onderwijs vóór te blijven. De korte maar intensieve opgaven die hij door de jaren heen op excursies aan studenten voorlegt, en die in een paar uur moeten worden opgelost, vormen daar een mooi voorbeeld van: 'Ontwerp een driedimensionaal labirint door aaneenschakeling van trappen, hun onderlinge horizontale verbindingen, kolommen, balken en muren, dat goed begaanbaar is en de verschillen tussen de begane grond, verdiepingen en daken opheft'. Vanzelfsprekend moeten oplossingen pakkend worden gepresenteerd, liefst refereren aan

Architectenkrabbel Prix de Rome 1966

Centraal Station Amsterdam, Prix de Rome 1966

de wereld van cyberspace, en in laatste instantie eigenlijk alleen maar virtueel zijn. Ze spelen zich als het ware af in een CAVE (Computer Aided Virtual Environment), maar dan zonder computer, met Weeber, bijna onzichtbaar, als virtuele leermeester. Over mijn afstudeerwerk – een project voor sociale woningbouw op Curaçao – heb ik Weeber weinig gesproken. Wie niet veel noteert heeft weinig te laten zien en over denkbeeldige plannen valt moeilijk te communiceren. Je leert van hem door te zien hoe hij zelf dingen doet. Ik vermoed dat dit geldt voor alle afstudeerders die hij in de loop van de jaren begeleid heeft. Het gaat zeker op voor de studenten die later op verschillende wetenschapsgebieden van de faculteit – Stedenbouwkunde, Architectuur, Bouwtechnologie en Bouwmanagement – hoogleraar zouden worden. Op mijn vraag wat ze nu precies van Carel Weeber hebben geleerd wist niemand zo gauw een ander antwoord dan ‘een houding’, het vermogen zelfstandig een opvatting over het vak te ontwikkelen wat voorwaarde is om wisselende posities in de brede bouwpraktijk te bekleden.

Over zijn eigen opvattingen is Weeber in zijn onderwijs altijd terughoudend. Hij spot graag met het in zijn ogen achterhaalde begrip van leermeester, zoals deze aan de negentiende eeuwse universiteit à la Von Humboldt nog kon imponeren: een hooggeëerd heerschap dat kennis dicteert, volgelingen heeft, school maakt. Hij maakt zich altijd vrolijk als een docent weer eens een 10 geeft aan een student met een plan dat hij zelf zou kunnen hebben gemaakt. Sinds de democratisering golf is hij ervan overtuigd dat architectonische kennis als cultuurgoed niet langer de maatschappelijke betekenis heeft van daarvoor. Weeber is sterk gericht op het doen, het ontwerpen, en laat de architectuur graag voor wat zij is. De universiteit is in de veertig jaar dat hij eraan verbonden is geweest veranderd van een elitaire opleiding tot massa-instituut. De kenniseconomie van nu vraagt eerder om hard werkende mensen met een snelle geest dan om eruditie, en juist die eigenschappen wil Weeber bij studenten stimuleren. Liever dan krokodillentranen laten over de teloorgang van de architectuur – ‘dat geeft niets Leen’ zegt hij mij

steeds – bedenkt hij projecten waar de jonge professionals vandaag de dag aan kunnen werken zoals het 'Wilde Wonen', huizen voor mensen met veel tijd, ouders, grootouders, exen, potten, kinderen, heksen, neven, boeven en gekken. En hij maakt zich vrolijk over de faculteit, een gekkenhuis al staat het er niet op, hoewel boven de ingang wel een te gekke tekst staat: 'Faculty of Architecture'.

Weeber heeft een radicale consequentie getrokken uit de inspraakgolf die zich vanaf de jaren '70 in het bouwproces voltrekt en juicht het toe dat allerlei specialisten en marktpartijen in toenemende mate meedenken over de vormgeving van een ontwerp. Hij verzet zich er niet tegen dat de architectuur zich uitlevert aan het vrije spel van maatschappelijke krachten, waarin de architect onzichtbaar zou moeten zijn. Zijn fel verzet tegen de architectentitel en het architectenregister in de media is algemeen bekend. Artikelen ondertekent hij tegenwoordig chargeerend met Carel Weeber, ex architect. Hij ziet zichzelf denk ik vooral als ontwerper en docent, die vanuit een methodische aanpak altijd opnieuw de nieuwste wetenschappelijke en maatschappelijke inzichten omarmt met de bedoeling er iets beters van te maken. Ik heb vanaf 1970 naast hem gewerkt aan de faculteit en al die jaren heeft hij mij aangestoken met zijn eigenzinnige elan, zijn werklust, punctualiteit, weerbarstigheid, snelheid, geestigheid, ongrijpbaarheid. Maar vooral heb ik van zijn liefde voor het vak geleerd. In de hectiek van bestuur en onderwijs – we moesten concurreren, dan weer concentreren – hadden we weinig tijd voor vakinhoudelijke discussies. Dat deden we op onze reizen. We namen dan afstand van de dingen van de dag en bekeken gebouwen van Palladio, Alberti, Schinkel, Gaudi, Wagner, Wright, Loos, Berlage, Gropius, Duiker, Mies van der Rohe, Le Corbusier, Granpré Molière, Aalto, Kahn, Van Eyck, Rossi, Isozaki, Gehry, Grave, Venturi, Grassi en vele anderen.

Nu Weeber van de faculteit verdwijnt lijkt de reconstructie van het onderwijs met het BA/MA-systeem voorlopig tot een eindpunt te zijn gekomen. Maar als ik na een vergadering van het 'changeteam' op mijn kamer zit, die ik zolang met hem heb gedeeld, hoop ik, telkens als de deur opengaat, dat Carel Weeber – als de Cheshirekat uit Alice in Wonderland – met een brede grijns tevoorschijn komt.